

УДК: 321.7/378.4

DOI:

Вікторія Бондаренко, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри сучасних європейських мов
Київського національного торговельно-економічного університету

ДЕМОКРАТІЯ ТА ВИЩА ОСВІТА У США: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Стаття присвячена історико-педагогічній проблемі створення системи вищої освіти США у контексті демократизації американського суспільства. Виявлено, що одним із основних чинників, що стимулювали інтенсивне перетворення США із економічно слабкої у провідну багатокультурну державу вважають американську політичну систему, яка стимулювала громадян до боротьби за свої власні політичні та економічні права, зокрема, право на освіту. Визначені основні історичні, соціально-політичні, економічні, етнокультурні передумови створення країни на демократичних засадах.

Ключові слова: вища освіта; США; демократизація суспільства; ленд-грант коледжі.

Лит. 12.

Viktoriya Bondarenko, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the European Modern Languages Department
Kyiv National University of Trade and Economics

DEMOCRACY AND HIGHER EDUCATION IN THE USA: HISTORICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEM

This article is devoted to the historical and pedagogical problem of the formation of the USA higher education in the context of American society democratization. It is revealed that one of the main factors which stimulated transforming the USA from agrarian economically weak into leading multicultural state is considered to be American political system, which stimulated citizens to struggle for their own rights in particular the right for an education. The model conceptions have always been: freedom, variety, progress, competition, individualism, mobility and pragmatism. This policy was aimed at the creation of the federal integrated state on the basis "from many one". The first presidents D. Washington and T. Jefferson realized that democracy is better when citizens are well-educated and promoted ideas of people's Universities.

It is worth to mention about the period of intellectual awakening or creative renaissance – a period of intellectual activity and interpretation of all that concerns humanity (in the middle of nineteenth century). A significant event for the development for higher education development was the creation of the land-grant colleges system (1862 land-grants, 1890 black land-grants, 1994 Indian land-grants), which made education accessible to ordinary people. Performing their social mission most of them later became large diversified universities.

An analysis of scientific literature allows us to define main preconditions of the origin and formation of the new practical (professional) education in the USA: governmental uniting social policy; the formation of self-consciousness and self-identification in society; freedom and equity movements; struggle for social-economic and political reforms; technological revolution and influence of European philosophical ideas; governmental support of the middle class. It should be mentioned that democratization of American society and education was accompanied with a number of problems, such as: slavery, gender and racial discrimination, immigration processes, conflicts and misunderstanding with Native Americans.

So, we can make conclusion that during entire American history main hopes for improving individual and democratic society have been connected with education.

Keywords: higher education; the USA; democratization of the society; land-grant colleges.

Постановка проблеми. Вхідження України як держави в європейську та світову спільноту відбувається в умовах міжетнічної культурної взаємодії на фоні світових глобалізаційних процесів. Досить складний процес національного відродження в Україні потребує всебічного осмислення історичних, соціально-політичних, економічних, етнокультурних чинників, які визначають особливості культурно-освітнього розвитку країни загалом та її окремих регіонів. Міжкультурні

стосунки всередині країни повинні базуватись на усвідомленні необхідності консолідації усієї української нації навколо спільних демократичних морально-етичних цінностей при формуванні вітчизняної державної політики, у т.ч. в освіті.

У цьому відношенні, на нашу думку, корисним може бути досвід однієї з найбільш успішних демократичних країн світу – Сполучених Штатів Америки. Адже загальновідомо, що швидкий економічний прогрес США багато в чому завдячує добре розвиненій системі середньої та

вищої освіти, зокрема, університетським центрам, які залучені до фундаментальних досліджень, а також фінансовій підтримці талановитих науковців. Цей позитивний досвід містить чимало цінного, що вимагає його переосмислення з метою екстраполяції в Україні з урахуванням національних особливостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання розвитку вищої освіти у США у контексті демократизації суспільства знайшли своє відображення у працях таких вчених як Р.А. Беланова, В.О. Кудін, О.О. Романовський, С.О. Сірополко, І.Є. Тарапов та ін. Серед зарубіжних вчених ці питання досліджували Д. Бок, Д. Дьї, Д. Едді, Д. Кемпбел, С. Колган, М. Pachter, Д. Стівенсон, де А. Токвіль, Р. Уільямс та ін.

Незважаючи на численність праць, присвячених історико-педагогічній проблемі створенню вищої освіти США, розвиток освіти та роль в цьому державницької політики в умовах формування мультикультурного середовища вітчизняними науковцями залишаються недоопрацьованими питаннями. До цих питань належить розуміння взаємозв'язку між процвітаючою нацією, освітою та державницькою демократичною політикою. З огляду на останні події в Україні, ці питання потребують подальшого дослідження. Це стало причиною вибору теми нашої статті.

Метою статті є проаналізувати історико-педагогічні засади становлення вищої освіти у США в контексті становлення американського демократичного полікультурного суспільства та виокремити основні передумови, які сприяли масовому формуванню системи коледжів та університетів.

Вклад основного матеріалу дослідження.

На думку А. Токвілля [12], розвиток демократії мав місце у США завдяки умовам, що назріли для прийняття європейських еволюційних соціальних ідей, що лежать в основі всіх змін суспільства. Процес розвитку демократії у суспільстві мав досить складний характер. Неминучим результатом демократичних процесів в країні були зміни у класах та суспільстві у 20-і роки XIX ст., коли населення почало усвідомлювати значні розбіжності між справжнім життям та благородними поглядами, відображеними у Конституції країни.

Одним із основних чинників, що стимулювали інтенсивне перетворення США із економічно слабкої у провідну промислову із високотехнологічною економікою державу вважають американську політичну систему, яка

стимулювала громадян до боротьби за свої власні політичні та економічні права, зокрема, право на освіту. Аналіз великої кількості джерел дає підстави стверджувати, що підґрунтям становлення та масового розвитку вищої освіти у США стала демократизація суспільного життя [2; 3; 6; 9 – 12].

Як відомо, американська форма правління базується на принципах демократії, хоча це слово набагато простіше вимовити, аніж ефективно втілювати у життя. Демократія (*грец.* "demos" – народ та "kratos" – сила, влада) починається з ідеї, що уряд існує з метою слугування народу, а народ має право змінювати уряд у випадку, якщо він слугує народу неналежним чином. Тобто, влада належить народові. Саме люди є головною рушійною силою у виникненні та розбудові демократичного суспільства. Від цієї ключової ідеї відгалужується ряд додаткових принципів: більшість керує меншістю, захист прав меншості, прийняття влади закону, рівність усіх громадян перед законом. Демократія також передбачає збереження свобод, таких як свобода слова, свобода релігії, свобода зібрань та право на суд присяжних [9].

Політична система, закладена в Конституції США, гарантує захист від узурпації влади, тобто від корупції та диктатури. Вона сприяє збалансованим діям федеральних, регіональних та муніципальних влад. Тому у США немає єдиної системи освіти, немає міністерства культури та досі немає єдиної системи охорони здоров'я. Із самого початку політичного життя замість цілеспрямованого соціального планування та однопартійної системи (як це було у СРСР), у США досить показовими є такі поняття, як "свобода", "різноманіття", "прогрес", "конкуренція", "індивідуалізм", "мобільність" та "прагматизм". Активна боротьба за соціальні та політичні реформи в країні почалась після отримання незалежності внаслідок Американської революції або Війни за незалежність (1775 – 83 рр.) [8; 9]. На той час США почали формуватись за рахунок прибульців з інших країн і цей процес змішування іммігрантів триває й досі. Це стосується навіть корінних жителів Америки, які вели свій рід від людей, які прибули з Азії багато років тому (приблизно 25 тис.). Алексіс де Токвіль, автор відомої книги "Демократія в Америці" (1835 – 1840 рр.) [12], вважає, що об'єднуючим елементом величезного різноманіття представників різних націй та народностей з різними мовами, історією та культурою в цій країні послужила саме американська політична система. Це політика

партнерства, основана на ідеї законності та стабільності, що в цілому слугувало на благо всієї країни. Цей принцип був лише частиною усєї політичної системи, створеної в країні та сформульованої пізніше у Декларації про Незалежність (1776 р.) та Конституції США (1787 р.). Ця система була направлена на створення єдиного федеративного цілого – США на основі принципу “E pluribus unum” (із багатьох один).

Але на практиці не все було так гладко. І в наші дні американський народ все ще прагне досягти цього ідеалу. Мета E pluribus unum тісно пов'язана з дискусією, яка продовжується весь час: що означають три гучні слова, якими починається текст Конституції США – “Ми, це люди” (“We, the people”), наскільки широким є поняття “ми”? Різні відповіді на ці питання визначали ступінь демократії США, тобто, створення “одного із багатьох” нерозривне від вирішення іншого важливого питання – наскільки демократичним буде суспільство [9].

На думку А. Токвілля, розвиток демократії мав місце у США завдяки умовам, що назріли для сприйняття європейських соціальних ідей, підкреслюючи еволюційний розвиток, що лежить в основі всіх змін суспільства. Процес розвитку демократії у суспільстві іноді мав бурхливий характер, часто, навіть, драматичний. Ця ідеалістична програма, висунута “батьками-засновниками” Конституції (Founding Fathers), що базується на двох основних положеннях, що всі люди є рівними та мають певні невід'ємні права, включаючи право на життя, на свободу та прагнення до щастя, залишається критерієм, за яким американська нація дає собі оцінку. Ці два положення великою мірою допомагають нам зрозуміти життєвий досвід американського суспільства в різних сферах його життєдіяльності [12].

Неминучим результатом демократичних процесів у країні були зміни у класах та суспільстві. Цей процес набув чітких форм у 20-і роки XIX ст., коли населення почало усвідомлювати значні розбіжності між справжнім життям та благородними поглядами, відображеними у Конституції. Розвалу класів сприяло обрання у 1828 р. президентом США Е.Джексона, “поборника прав простих людей, а не лише джентльменів-державних діячів” [6, 2].

Демократичні перетворення у країні супроводжувались пробудженням національної самосвідомості громадян США. Разом з концепціями релігії та демократії, високі моральні цінності та гідність окремої особистості (індивідууму) стали політичним кредо США. На

формування американських соціально-політичних цінностей великий вплив мало переселення жителів на Захід американського континенту. Це сприяло розвитку особистої ініціативи, самостійності, підприємливості, економічної та політичної демократії, відкидало консерватизм та водночас виховувало людей у душі поваги до національного уряду. Пробудження національної самосвідомості втілювалось в американській літературі (Вашингтон Ірвінг, Фенімор Купер, Едгар По, Генрі Лонгфелло, Джеймс Рассел Лоуелл, Ральф Уолдо Емерсон та ін.), які в своїх творах оспівували індивідуалізм і благородство простої людини [4; 5; 6].

Кожне суспільство передає свої традиції, погляди, соціальні норми, культуру та ідеали із покоління в покоління. Американська нація слідувала релігійним догмам у вихованні підростаючого покоління, коли започаткувалась філософія американської свободи та демократії. Великий вплив на розвиток демократичної думки мали ідеї французького письменника та філософа Жан-Жака Руссо (1712 – 78 рр.), викладені у працях: “Роздуми про науки та мистецтво”, “Роздуми про початок та основи нерівності серед людей”, “Про суспільну угоду”, “Еміль або про виховання”. Він виступав проти деспотизму влади, а головним завданням виховання вважав формування людини та громадянина без застосування насильства над особистістю, шляхом розвитку її природних здібностей [8; 9].

Існує пряма залежність між освітою та демократичними цінностями: в демократичному суспільстві зміст та практика в освіті підтримують звичаї демократичного управління. А це, в свою чергу, вимагає незалежного мислення громадян, від яких залежать позитивні соціальні та політичні зміни. Адже інформовані громадяни здатні в більшій мірі вдосконалити демократію в їх країні. Тому уряд повинен розглядати освіту не як засіб контролю над інформацією та індоктринації студентів, а навпаки – виділяти ресурси на ґрунтовні дослідження, дотримуючись при цьому політики невтручання у внутрішні справи вищих навчальних закладів. На думку Д. Дьюї, суспільство, яке забезпечує участь всіх його членів у його розбудові на рівних умовах, а також забезпечує гнучку реорганізацію його навчальних установ шляхом взаємодії різних інших організацій, є демократичним. Таке суспільство повинно мати таку освіту, яка дає поштовх окремому індивідууму бути особисто зацікавленим у соціальних взаємовідносинах та контролі та прагнути до соціальних змін.

Вказуючи на знання як на найвищу цінність

суспільства, український професор І. Тарапов виступає на захист пріоритетів науки, освіти та культури. На його думку, будь-яка держава, яка прагне бути в ряду незалежних, тобто таких, що вільно розвиваються, передових країн світу, повинна наголошувати на загальнонародних та державних пріоритетах освіти, науки та культури, своєчасно виділяючи на їх розвиток достатні кошти” [7, 30]. На думку американського науковця С. Колгана, зневага до освіти кожної окремої людини призводить до того, що вона назавжди залишається посередністю. Те саме можна сказати і про народи. Отже, демократія не може розвиватися успішно без освіти, а освіта не може повністю проявити свій потенціал без демократії [9].

На розвиток професійної освіти великий вплив мали погляди Президентів США Дж. Вашингтона (1789 – 97), Т. Джефферсона (1801 – 1809) та Е. Джексона (1829 – 1837). Будучи одним із найбільш технічно освічених людей в Америці на той час, перший президент США Дж. Вашингтон особливо цікавився усім, що мало відношення до сільського господарства. Він був одним із перших, хто висловлював ідеї про створення державних університетів, де б поряд з іншими науками викладались аграрні. За Т. Джефферсоном, “...демократія працює краще, коли громадяни добре освічені” [8, 16]. Очевидно, що Т. Джефферсон дещо ідеалізовано підходив до цього питання, проте слід визнати, що зв’язок між освітою, демократією та економічними можливостями є життєво необхідною умовою вільного суспільства.

Ідеї Т. Джефферсона лягли в основу джексонівської теорії про створення нової демократичної освіти та були підтримані багатьма верствами населення на початку XIX ст. Е. Джексон вважав найвищою цінністю окремих індивідів і був поборником прав пересічних громадян на отримання можливості розкрити свої приховані таланти, підкреслюючи рівні права і свободи усіх громадян, у тому числі право на освіту. Але ця концепція виявилась досить ефемерною на той час, оскільки ще не назріли умови для її практичного втілення. Ідеї джексонівської демократії призвели до створення робітничих організацій, які боролися за гуманізацію суспільства, особливо за розвиток широкої народної освіти.

Боротьба за демократію велась в усіх колах, в усіх сферах суспільства. Освіта також повинна була зазнати змін, оскільки встановлення справжньої демократії залежало від розумного наукового осмислення та розуміння потреб

звичайної людини. 100 років потому, озираючись назад, науковці дійшли висновку, що все, що відбувалось в епоху “джексонівської демократії”, епоху звичайної людини (40 – 50-і рр. XIX ст.) було періодом активної інтелектуальної діяльності та творчого осмислення всього того, що стосується всього людства. Цей період американські науковці називають “періодом інтелектуального пробудження” або “креативним ренесансом” [10].

На початку XIX ст. Америку можна характеризувати як країну з низьким рівнем освіченості. Населення, 85% якого було сільським, проживало вздовж східного узбережжя континенту. Освітніми центрами були церкви та навчальні заклади країни, які нещодавно створились. Фермери не відчували необхідності у навчанні. Їх цілком влаштував той рівень життя, який забезпечувало тогочасне сільське господарство [9].

В цей час населення США швидко зростає. Небажання бути залежними від Європи спонукало фермерів до самостійності та ініціативності. Урядова політика сприяла збільшенню кількості фермерських господарств. Прикладом цього є Акт про Гомстеди, згідно з яким громадяни отримували безкоштовно ділянки земель розміром 64 га (за умов їх використання та обробітку), що дало змогу 5 – 6 млн. чол. “побудувати ферми там, де раніше до них блукали стада бізонів” [4; 8; 9].

Оскільки міста залежали від успішних фермерських господарств, реформісти вважали фермерів захисниками нації, голосом демократії та втіленням національних чеснот. Більшість прогресивних діячів вважали фермерів більш розвиненими фізично, інтелектуально та морально порівняно із міськими жителями. На їх думку, фермери за їх сумлінну працю мали право не лише отримувати економічні прибутки, а й формувати в собі незалежність, самодостатність, що в свою чергу сприяло побудові рівноправного суспільства та сільської аристократії, яке ґрунтувалось на засадах особистості, відкритості та демократичного самоврядування.

Не дивлячись на те, що фермери були на той час досить ізольованими від та неосвіченими, їх не могли не торкнутись ідеї демократії, що зростали. Скрізь – у своїх промовах, листах, публікаціях – вони почали виражати невдоволення своїм економічним становищем, соціальними відмінностями та політичною нестійкістю.

Значною подією у демократизації професійної освіти США стало створення ленд-грант коледжів, навчально-виховний процес в яких розбудовувався на принципах демократії та

егалітарності. Саме ці коледжі зробили величезний внесок у забезпечення громадян доступною освітою, ставши дійсно “народними” університетами. Продовжуючи виконувати свою соціальну місію, більшість цих коледжів пізніше стали міцними багатoproфільними університетами та зайняли гідне місце серед інших державних та приватних університетів США. Американський вчений Дж. Кемпбелл у своїй книзі коментує це наступним чином: “Колись університети організовувались королем, зараз – народом; колись їх підтримували, головним чином, за рахунок коштів релігійних конфесій, приватних пожертвувань, зараз – ще й за рахунок коштів усього населення; раніше університетські навчальні плани відображали лише декілька спеціальностей, тепер – майже всі професії та спеціальності, які відображають людські потреби; раніше університети слугували привілейованим класам, зараз – переважно всім групам та верствам населення” [8, 16].

До речі, велика частина коледжів згодом стала багатoproфільними університетами, зокрема: сьогодні в Університеті штату Айова навчається понад 35 тис. студентів які отримують понад 100 спеціальностей (журналістика, історія, геологія, генетика, геронтологія, розвиток людини і сім’ї, туристичний бізнес, організація прийомів, дизайн інтер’єра і т.д.).

Важливим надбанням нової системи освіти стало надання рівних прав на освіту представникам расових і національних меншин. Багато університетів стали “melting pots” (плавильними казанами) для перетворення відчужених меншин в освічену аристократію пересічного класу.

Загальновідомо, що темношкірі американці були залучені до освіти значно пізніше, ніж білі. До 1862 р. темношкіре населення не мало змоги отримувати вищу освіту. Перемога у громадянській війні зруйнувала рабство. Перші аграрні коледжі для темношкірих були започатковані в Алькорні, у Південній Кароліні та Вірджинії. Ці три коледжі були винятком. Більшість південних штатів не мали жодного навчального закладу для темношкірих. Розвиток демократичних ідей та схвалений президентом А. Лінкольном у 1863 р. закон про відміну рабства в країні були важливими факторами, що сприяли прийняттю у 1890 р. Другого Акта Моррілла. Цей закон створював рівні можливості для навчання кольоровому населенню США. На основі його положень у південних штатах було започатковано 17 ленд-грант закладів для афроамериканців (African American land-grant colleges або 1890-

LGC) [6]. Ці нові професійні коледжі були “відокремлені, але рівні” (“separate, but equal”).

Проте освіта для темношкірого населення розвивалась досить повільно. Кольорове населення спочатку не вірило, що воно отримало рівні можливості у навчанні. Адже, “...поки фермери та бізнесмени влаштували на навчання в нових коледжах своїх дітей, їх темношкірі наймані робітники й гадки не мали, що двері нових коледжів відкриті і для їх дітей також” [6, 266]. Крім того, на той час кольоровому населенню бракувало грамотності. Оскільки система середньої освіти для темношкірих на Півдні була відсутня, професійні коледжі для темношкірих багато років виконували функції початкової та середньої освіти. Наприклад, станом на 1914 р. із близько 6 тис. студентів 3367 отримували початкову освіту, 2618 – середню і лише 12 випускників готувались отримати ступінь бакалавра. Додаткові фінансування в основному розподілялись серед коледжів для білих. У 1939 р. Міністерство сільського господарства зазнало критики з боку урядовців щодо проявів дискримінації. У середині XX ст. аграрні і технічні коледжі для темношкірих американців функціонували в 17 південних штатах. На той час принцип “відокремлені, але рівні” вже не задовольняв прогресивних освітян. Але лише у 1954 р. ленд-грант заклади для темношкірих увійшли до складу Американської асоціації ленд-грант коледжів та державних університетів (AALGCSU), що свідчило про їх визнання як повноцінних закладів вищої освіти, покликаних продовжувати демократичні традиції перших ленд-грант коледжів. Ленд-грант коледжі для корінного американського населення (індійців) були створені лише у 1994 р., коли Конгрес США прийняв закон про створення в західних регіонах 29 коледжів для індіанців (Native American land-grant colleges або 1994-LGC) [6].

Соціальні зміни, що мали місце в країні в середині XIX ст., зумовили переосмислення місця жінок в освітянській мережі [6]. У 50 роки XIX ст. було відкрито декілька державних університетів, де могли навчатись жінки. Але потрібно було законодавство, в якому було б записано, що жінки можуть та що їм слід навчатися в тих самих студмістечках, де й чоловіки. Частина ЛГК була відкрита для жінок із самого початку, інші почали приймати жінок на навчання набагато пізніше. У 1870 р. лише декілька жінок навчалось в університетах та коледжах, таких як Мічиган, Іллінойс, Каліфорнія та Міссурі. Пізніше їх приклад наслідували східні навчальні заклади. Кількість жінок-аграріїв або інженерів зростала дуже

повільно, оскільки ця ідея знайшла багато опозиціонерів. Вважалось, що жінкам не під силу переносити всі тяготи студентського життя, що навчання в с.-г. або технічному навчальному закладі це чоловіча справа. Однією з проблем була відсутність житлових умов для студенток. Необхідно було здійснити перегляд курсів дисциплін, які вблаштовували потреби та інтереси жінок. Мало хто вірив у те, що жінки захочуть навчатися на тих самих відділеннях, що й чоловіки. Пересічні громадяни були стривожені моральним аспектом проблеми, який став предметом широких дискусій. Вони вважали це реформою проти природи. Ці проблеми повинні були вирішуватись на рівні президента та адміністрацій коледжів.

Не дивлячись на це, ЛГК відіграли провідну роль у розвитку освіти для жінок. Ідучи назустріч інтересам і потребам жінок, коледжі запровадили дисципліну “домоводство” (“home economics”). Саме вони були піонерами у запровадженні цієї спеціальності. Одним із перших серед них був Айовський с.-г. коледж, в якому з 1870 р. студентки слухали лекції з кулінарії, а з 1875 р. було створено відділення “кулінарія та мистецтво вести дім” (“cooking and household arts”). При цьому відділенні функціонувала експериментальна кухня. Коледж с. г. та механізації штату Канзас увів до свого навчального плану “домоводство” у 1873 р., запровадивши заняття з пошиття одягу та застосування хімії у продуктах харчування. Іллінойський державний коледж у 1874 р. започаткував та розробив системну та ґрунтовну програму для навчання своїх студенток. Проте, ще потрібен був час, щоб запровадити методик у ведення досліджень, ступеневу освіту та налагодити підготовку відповідних кваліфікованих спеціалістів цього напрямку. Після завершення навчання жінки, як правило, ставали вчителями, спеціалістами з домоводства та вихователями дитячих садків. Згодом жінки опанували інші професії.

Разом з цим, демократизація американського суспільства супроводжувалась рядом проблем. До тих пір, доки не було відмінено рабство та колишні раби не увійшли до складу вільного суспільства, про єдність американської нації не могло бути й мови. До 1920 р. жінки не могли брати активну участь в житті суспільства, оскільки вони не мали політичних прав, включаючи право голосу та право займати керівні пости. Імміграційні процеси прискорили та водночас ускладнили пошуки об'єднаної нації, а пошуки шляхів досягнення взаємовигідного порозуміння з корінними американцями залишається суперечливим питанням й досі.

На противагу США, в колишньому Радянському Союзі ідеї демократії розвивалися по-іншому. Причиною цього було те, що в СРСР та, зокрема, в Україні суспільно-політична ситуація була інша, ніж на Заході, що стало причиною розходжень у напрямках психологічної думки. В центрі уваги радянської політичної системи знаходилась не людина, особистість, а реалізація певної ідеологічної програми – світова соціалістична революція. Зрозуміло, що реалізувати такі глобальні плани можливо лише при масовій політизації всього громадського життя в СРСР, а отже і в Україні. Тому вже в 20-х роках ХХ століття намічається тенденція до надмірної політизації суспільного, культурного, наукового життя в Радянському Союзі, яка вже в 30 – 40-х роках набуває драматичного вигляду.

Як відомо, головною концепцією у вищій школі України як складової СРСР була в ті часи марксистсько-ленінська ідеологія. Ідейна атмосфера СРСР, яка була проявом діяльності Комуністичної партії та характеризувалась загальною мобілізацією науково-комуністичної думки для боротьби з буржуазною ідеологією, наклала значний негативний відбиток на розвиток наукової думки.

У контексті модернізації сучасної освіти в Україні актуальності набуває її гуманізація. Передусім, це викликано економічними, соціальними, політичними, культурними змінами, які відбуваються в Україні. Більшість науковців усвідомлюють, що перехід до демократичного суспільства з ринковою економікою, наявність соціальних, політичних та екологічних проблем, інноваційних міжнародних відносин вимагають формування в системі освіти нових цінностей, сучасного мислення, правової свідомості, духовної культури, вміння працювати в команді, вирішувати нестандартні завдання та прагнення до творчості, самостійності [1].

Виходячи із вищесказаного можна зробити висновки:

1. Упродовж усієї американської історії головні надії на вдосконалення особистості та демократичного суспільства були пов'язані з освітою.

2. Головними чинниками виникнення та становлення нової практичної (професійної) освіти у США стали наступні демократичні процеси:

- державницька об'єднана політика;
- формування у пересічного населення національної самосвідомості та самоідентифікації;
- індустриальна революція та вплив європейських філософських ідей;
- активний громадський рух за свободу та рівноправ'я;

- процес створення єдиної нації із багатьох націй;

- боротьба за соціальні та політичні реформи;

- державна підтримка пересічного населення.

Подальший аналіз цих чинників сприятиме більш глибокому осмисленню вітчизняними науковцями основних тенденцій розвитку сучасної освіти в Україні та більш ефективному пошуку шляхів її реформування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ашиток Н. Модернізація освіти на гуманістичних засадах. *Молодь і ринок*. 2018. №7(162). С.28–31.

2. Бондаренко В.Ф. Демократизація вищої освіти США. *Вісник КНУКіМ: зб. наук. Праць (серія "Педагогіка")*. 2006. вип. 15. С.22–29.

3. Бондаренко В.Ф. Ленд-гранд коледжі США: Основні періоди розвитку. *Наукові записки: зб. наук. Статей НПУ ім. М.П. Драгоманова (серія Педагогічні та історичні науки)*. Київ, 2008. Вип. 73. С. 8–13.

4. Краткая история США / Гос. департамент США. Офис международных программ; пер. с англ. Шокотов Б.М. – М.:ППП (Проза. Поэзия. Публицистика), 1993. 240с.

5. Кудін В.О. Освіта США та Японії. Київ, 1996. 56 с.

6. Стивенсон Д.К. Америка: народ и страна. / Д.К.Стивенсон; пер. с англ. Макарова В.К. Москва, 1993. 192 с.

7. Тарапов И.Е. На распутье не попасть в тупик истории, Харьков, 1995. 79 с.

8. Campbell J. R. Reclaiming a lost heritage: Land-grant & other higher education initiatives for the twenty-first century. East Lansing: Michigan State University press, 1995. 269 p.

9. Colgan C. Administering higher education in a democratic society: [Electronic resource]. Freedom Paper. 1998. №5. URL: <http://webharvest.gov/peth04/20041102014139/usinfo.state.gov/products/pubs/archive/freedom/freedom5.htm>.

10. Eddy D.E. Colleges for our land and time: the land-grant idea in American education. New York: Harper & Brothers Publishers, 1957. 328p.

11. Pachter M. The American Identity [Electronic resource]. El. journal of the US information agency "US society and values". December 2004. Vol.9, №2. URL: <http://usinfo.state.gov/journals/itsv/1204/ijse/pachter.htm>

12. de Toquivelle A. Democracy in America. Ware : Wordsmith, Editions, 1998. 416 p.

humanistychnykh zasadah [Modernization of education on humanistic basis]. *Youth & market*. No.7(162), pp.28–31. [in Ukrainian].

2. Bondarenko, V.F. (2006). Demokratyzatsia vyschoi osvity SShA [Democratisation of the USA higher education]. *Bulletin of Kyiv national university of culture and arts. Pedagogical series*, issue 15, pp. 22–29. [in Ukrainian].

3. Bondarenko, V.F. (2008). Lend-grant kolledji SShA [Land-grant colleges of the USA]. *Scientific notes: Bulletin of Kyiv national pedagogical university after M.Dragomanova. Pedagogical series*, issue 73, pp. 8–13 [in Ukrainian].

4. Kratkaya istoriia SShA (1993). [Short history of the USA]. State department of the USA: Office of international programs. Moscow, 240 p. [in Russian].

5. Kudin, V.O. (1996). Osvita SShA ta Yaponii. Laboratoriia porivnyalnoi pedagogiki profesiynoi osvity [Education of the USA and Japan]. *Laboratory of comparative pedagogy of professional education*, 56 p. [in Ukrainian].

6. Stivenson, D.K. (1993). America: narod i strana [America: nation and the country]. Moscow, 192 p. [in Russian].

7. Tarapov, I.Y. (1995). Na rasputie ne popast v tupic istorii [At the crossroads not to be taken into the dead end of the history]. Kharkiv, 79 p. [in Russian].

8. Campbell, J. R. (1995). Reclaiming a lost heritage: Land-grant & other higher education initiatives for the twenty-first century. *East Lansing: Michigan State University press*, 269 p. [in English].

9. Colgan, C. (1998). Administering higher education in a democratic society: Freedom Paper. 1998. №5. Available at: <http://webharvest.gov/peth04/20041102014139/usinfo.state.gov/proeducts/pubs/archive/freedom/freedom5.htm>. [in English].

10. Eddy D.E. (1957). Colleges for our land and time: the land-grant idea in American education. *New York: Harper & Brothers Publishers*, 328p. [in English].

11. Pachter, M. (December 2004). The American identity. Vol.9, №2. *The American Identity: El. journal of the US information agency "US society and values"*. Available at: <http://usinfo.state.gov/journals/itsv/1204/ijse/pachter.htm> [in English].

12. de Tocqueville, A. (1998). Democracy in America. *Ware: Wordsmith Editions*, 416 p. [in English].

Стаття надійшла до редакції 06.06.2019

REFERENCES

1. Ashytok, N. (2018). Modernizatsia osvity na